

## Plné a krátké tvary adjektiv

Tvary adjektiv se zakončením **-ый/-ий/-ой, -ая/-яя, -ое/-ее, -ые/-ие** se v rusistice nazývají **plnými tvary** adjektiv[1]. Avšak **některá jakostní adjektiva mohou mít** vedle plných tvarů **tvary krátké nebo jmenné**, které jsou nesklonné, plní syntaktickou funkci přísudku (predikátu) a mají koncovky **-Ø (mužský rod), -а/-я (ženský rod), -о/-е/-ё (střední rod), -ы/-и (množné číslo)**, např. *молодой* (plný tvar) – *мóлод, молодá, мóлодо, мóлоды* (krátké tvary).

### Krátké tvary nemají:

- některá adjektiva označující barvu, např. *голубой, фиолетовый, бежевый, розовый, оранжевый, светло-зелёный*,
- některá adjektiva označující zvířecí plemena, např. *вороной, буланный, гнедой* (všechna –*конь*),
- odvozená adjektiva označující intenzivní stupeň jakosti (graficky mají tato adjektiva sufixy *-ущ/-ющ-, -ейш-, -айш-, -ш-, -енн-*): *большущий, красивейший, низкий, здоровенный, огромный*,
- adjektiva se sufixy *-ск-, -ов-/-ев-, -н-, -о[ж]-, -л-*, např. *дамский, дружеский, дурацкий, боевой, строевой, бывалый, отсталый*.

Adjektivum **большой** má **supletivní krátký tvar**: *большой – велик, велика, велико, велики*.

Některá krátká adjektiva se vyskytují v ustálených spojeních a pořekadlech, např. *на босу ногу; по белу свету; у страха глаза велики, как сажьа бела*.

**Krátké tvary obvykle mají stejný lexikální význam jako plné tvary**, např. *светлая ночь – ночь светла*, **avšak z hlediska sémantického jsou v použití plných a krátkých tvarů značné rozdíly**:

- krátké tvary označují dočasný, nestálý příznak, kdežto tvary plné označují stálý příznak: *ученик внимательный* ("всегда, на всех уроках") – *ученик внимателен* ("временно, в настоящий момент, на этом уроке"), *ребёнок больной* ("всегда, у него определённый диагноз") – *ребёнок болен* ("сейчас, в настоящий момент, напр., у ребёнка ангина");

- krátké tvary poukazují na nesoulad ve velikostech: *платье коротко, брюки широки, юбка мала*;
- krátké tvary vyjadřují příliš intenzivní příznak: *куртка стара* (= "очень старая куртка, слишком старая куртка"), *каблук на сапогах высок*.

U většiny adjektiv přízvuk v krátkých tvarech zůstává na stejné slabice jako u plných tvarů, např. *нау́чный – научен, краси́вый – краси́в, интере́сный – интере́сен*, avšak jsou taková adjektiva, v nichž dochází k posunutí přízvuku v krátkých tvarech, např. *голо́дный – голо́ден, до́брый – добры́, дешё́вый – дешёв, бли́зкий – близка́*. Správný přízvuk v krátkých tvarech adjektiv je vždy uváděn ve výkladových slovnících ruského jazyka nebo ve slovnících ruského přízvuku.

Končí-li kmen plného tvaru adjektiva skupinou souhlásek, dochází v **krátkých tvarech mužského rodu ke střídání a objevují se v nich vsuvné vokály -o-, -e-, -ě-, -и-**, např. *мягкий – мягок, крепкий – крепок, смешной – смешон, нужный – нужен, полезный – полезен, сильный – силён, умный – умён, достойный – достоин*.

Pokud je na konci kmenu plného tvaru **-р-, -л-, -ст-**, **žádný vsuvný vokál v krátkém tvaru není**, např. *добрый – добр, наглый – нагл[2], толстый – толст, простой – прост, чистый – чист, зубастый – зубаст*.

V konstrukcích se zájmenem **Вы** ve významu jednotného čísla a zdvořilého oslovení / popisu konkrétní osoby se používají **pouze krátké tvary adjektiv množného čísla**, např. *будьте любезны, будьте добры, будьте осторожны; Вы бледны, Вы так печальны*.

**Převážně v krátkém tvaru** se v ruských větách používají následující adjektiva: *я доволен (jsem spokojen), я спокоен (jsem klidný), я голоден (mám hlad), я прав (mám pravdu), я должен (musím), я согласен (souhlasím), я достоин (jsem hoden), я готов (jsem připraven), я виноват (jsem vinen), я способен (jsem schopen), я рад (mám radost, těší mě), я женат (jsem ženatý)*.

Примеры из Национального корпуса русского языка:

- *Конкуренция на рынке производителей столь велика, что товар приходится продвигать весьма нетрадиционными способами.* [Наталья Васкина. Sales promotions – наступление на регионы (2000) // «Рекламный мир», 2000.02.15]
- *Он был умён, талантлив – и известен как умный и талантливый.* [Александр Солженицын. В круге первом, т. 1, гл. 1-25 (1968) // «Новый Мир», 1990]

- *Все были к зверьку **внимательны и добры**, – и адъютант Вершков, и повар Орленев, и водитель "виллиса" Харитонов.* [Василий Гроссман. Жизнь и судьба, ч. 1 (1960)]
- *– Как дела? – **Как сажа бела**, – отвечает мне бригадир. – Вчера последний комбайн сгорел.* [Вячеслав Пьецух. Деревенские дневники // «Октябрь», 2001]
- *Вы обещали мне ответить – и **будьте любезны** держать слово!* [Наталья Александрова. Последний ученик да Винчи (2010)]